

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Učební osnova předmětu

OBČANSKÁ NAUKA

pro nástavbové studium – denní studium a studium při zaměstnání

hodinová dotace: 2 – 3 hodiny v učebním plánu celkem

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne 29. 4. 2002, č.j. 18 396/2002-23, s platností od 1. září 2002, a to ve všech ročnících,
v nichž se předmět vyučuje

1 Pojetí vyučovacího předmětu

1.1 Obecný cíl předmětu

Vyučovací předmět občanská nauka směřuje především k pozitivnímu ovlivnění hodnotové orientace žáků tak, aby byli ve svém životě slušnými lidmi a informovanými aktivními občany svého demokratického státu, aby jednali uvážlivě a odpovědně vůči sobě i občanské komunitě. Občanská nauka také učí žáky kriticky myslet, nenechat se manipulovat a co nejvíce rozumět světu, v němž žijí.

Výuka předmětu v nástavbovém studiu navazuje na znalosti a dovednosti žáků, které získali v předcházejícím vzdělávání v učebních oborech, především je prohlubuje a doplňuje na vyšší středoškolské úrovni tak, aby žáci získali poznatky a dovednosti požadované ve studijních oborech SOŠ a SOU. To znamená, že učební osnova proklamuje stejné cíle vzdělávání, jako jsou vymezeny ve studijních oborech. V obsahu učiva se předpokládá, že žáci zvládnou učivo občanské nauky učebních oborů, a proto je do učiva nástavbového studia zařazeno pouze to učivo, se kterým se žáci v učebních oborech nesetkali vůbec (např. politické ideologie, filozofie a etika), nebo které se považuje ve výchově k demokratickému občanství za klíčové. Zároveň výuka občanské nauky úzce navazuje na výuku dějepisu, která umožňuje žákům hlouběji porozumět soudobému světu, protože jim zprostředkovává poznávání historických kořenů jeho současných problémů.

1.2 Charakteristika obsahu učiva

Učivo předmětu obsahuje tyto tematické okruhy:

- Vybraná problematika politologie. Mediální výchova
- Filozofické a etické otázky v životě člověka

Očekávané kognitivní (poznatkové) vzdělávací cíle jsou uvedeny níže u tematických okruhů, k nimž se vztahují.

Kromě nich výuka občanské nauky vytváří nebo rozvíjí tyto dovednosti žáků:

- pracovat s učebnicemi, příručkami a další literaturou, orientovat se ve službách knihoven, pracovat s internetem;

- získávat informace z různých zdrojů – textových a ikonických (obrazových) nebo kombinovaných (film) – a kriticky je hodnotit v mezích svých schopností a vzdělanostní úrovně (mediální gramotnost);
- komunikovat se sociálními partnery, úřady, institucemi případně médií na náležité formální úrovni a obsahové jasnosti a cílevědomosti, a to v ústním i písemném styku;
- formulovat ústně nebo písemně vlastní, náležitě argumenty podložený názor na sociální, politickou nebo etickou otázku;
- diskutovat o obecně lidské, politické, právní, hospodářské, sociální a praktické etické problematice (rozumí se pouze na úrovni svých vzdělanostních a poznatkových možností), v diskusi přijímat nebo vyvracet názory partnerů na základě ověřených faktů a z nich plynoucích argumentů s tím, že ve složitějších a nejednoznačných problémech nedojdeme v diskusi k jednomu jedinému nejlepšímu řešení nebo názoru (každé řešení nebo názor může mít svá pozitiva i negativa).

Očekávané afektivní vzdělávací cíle (city, postoje, preference, hodnoty) žáků:

Výuka směřuje k tomu, aby žáci

- jednali s jinými lidmi slušně a odpovědně ve smyslu společensky uznávané etikety, žili čestně;
- cítili potřebu aktivně se zapojit do občanského života a přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí a jednání;
- vážili si demokracie, usilovali o její zachování a zdokonalování;
- preferovali demokratické hodnoty a přístupy před nedemokratickými, i když má demokracie své stinné stránky (kriminalita, korupce, extremismus...); jednali v souladu s demokratickými občanskými ctnostmi, respektovali lidská práva, chápali meze lidské svobody a tolerance, jednali solidárně a odpovědně;
- nositele jiných názorů (z hlediska humanity a demokracie přijatelných!), než mají sami, nepovažovali za nepřítel, nýbrž za partnera k diskusi;
- kriticky posuzovali skutečnost kolem sebe, byli ochotni o ní přemýšlet, tvořit si vlastní úsudek a nenechali sebou manipulovat;
- uznávali, že základní hodnotou je život, a proto je třeba si života vážit a chránit jej;
- jednali tak, aby chránili své zdraví, a uvědomovali si rizika, kterým je vystaveno;
- na základě uvědomělé vlastní a národní identity ctíli identitu jiných lidí; považovali jiné lidi za stejně hodnotné jako jsou oni sami – oprostili se tedy ve vztahu k nim od předsudků a předsudečného jednání, xenofobie, intolerance, rasizmu, nacionální, etnické, náboženské a jiné nesnášenlivosti (multikulturní výchova);
- soucítili s přírodou, chránili ji a cílevědomě zlepšovali ve svém okolí životní prostředí, jednali ekologicky (environmentální výchova);
- vážili si hodnot lidské práce, neničili majetek, snažili se zanechat po sobě ve své rodině i širší komunitě něco pozitivního;
- chtěli si klást v životě praktické otázky etického charakteru (např.: Co je dobré – co je špatné? Jaké bude mít moje jednání důsledky? Je moje počínání morální? Mám v tomto případě pravdu? Kde jsou meze mé svobody? Co je smyslem lidského života? ...) a hledat na ně v diskusi se sebou samými i s jinými lidmi odpovědi.

1.3 Postupy a charakteristika výuky

Výuka občanské nauky má být pro žáky zajímavá a stimulující. Proto je má učit řešit otázky praktického osobního a občanského života. Má je aktivizovat a vybavit pro život v demokratické společnosti. K demokratickému občanství vychovává nejen učivo, ale i demokratické klima školy a třídy, proto by je měla výuka předmětu cíleně posilovat, stejně

tak jako mimotřídní a mimoškolní činnosti žáků navazující na občanskou nauku a doplňující její výuku.

Metody a formy práce jsou plně v kompetenci učitele, vyplývají z jeho vlastního pojetí výuky, z různých vzdělávacích potřeb a schopností jeho žáků, z jejich věku a životních zkušeností, ze specifické situace v regionu školy a z aktuálních výchovných úkolů, které by měla škola plnit. Doporučuje se zařazení aktivizujících vyučovacích metod a vhodného projektového vyučování ve spolupráci s jinými všeobecně vzdělávacími předměty a případně i s odbornou složkou vzdělávání.

Před započítáním výuka se učivo po dohodě v předmětové komisi, existuje-li tato komise ve škole, rozdělí do jednotlivých ročníků a vytvoří se jeho časový plán s případným zapracováním projektové metody nebo jiných časově a organizačně náročnějších forem (exkurzní vyučování...) a metod práce.

Doporučená hodinová dotace jednotlivých tematických okruhů:

Tematický okruh	Doporučený počet vyučovacích hodin při hodinové dotaci 2 hodiny v učebním plánu
Vybraná problematika politologie. Mediální výchova	32
Filozofické a etické otázky v životě člověka	32

Příklady rozšiřujícího učiva jsou uvedeny v rámcovém rozpisu. Při volbě vhodných témat přihlíží škola především k potřebám odborného vzdělávání, případně může část dotace pro rozšiřující učivo využít pro tematické okruhy závazného učiva

2 Tematické okruhy – kognitivní vzdělávací cíle a učivo

1 Vybraná problematika politologie. Mediální výchova.

Kognitivní vzdělávací cíle:

Výuka směřuje k tomu, aby žáci

- dovedli charakterizovat základní politické ideologie jako je konzervatismus, liberalismus, socialismus a komunismus, nacionalismus, fašismus a nacismus, feminismus, environmentalismus,
- doložili, jak se ideologie komunismu, fašismu a nacismu neblaze odrazila v dějinách dvacátého století,
- objasnili základní principy a hodnoty demokracie,
- vysvětlili pozitiva a problémy multikulturního soužití,
- popsali současný politický systém v České republice, spektrum politických stran, objasnili úlohu opozice v demokracii; vysvětlili současnou českou vládní politiku a zásadní výhrady opozice k vládní politice,
- popsali vztahy České republiky se sousedními státy a hlavní rysy české zahraniční politiky,
- na praktických příkladech uvedli problémy, s nimiž se každá demokracie potýká,
- kriticky přistupovali k médiím (televize, rozhlas, tisk), zvažovali, jak mohou být manipulování zpravodajstvím, reklamou atp.,

- vysvětlili nerovnoměrný rozvoj jednotlivých oblastí světa, uvedli zásadní globální problémy a důsledky globalizace.

Rozpis učiva:

1. Politické ideologie – konzervatismus, liberalismus, socialismus a komunismus, nacionalismus, fašismus a nacismus, feminismus, environmentalismus.
2. Demokracie – základní principy a hodnoty. Problémy demokracie (korupce, kriminalita, politický radikalismus, politický, náboženský, ekologický extremismus ...). Česká extremistická scéna a její projevy. Multikulturní soužití, jeho pozitiva a problémy.
3. Politický systém České republiky a specifika fungování demokracie v České republice.
4. Politika, politické strany v ČR, vládní a opoziční politika.
5. Vztahy ČR se sousedními státy. Česká zahraniční politika.
6. Mediální výchova (v praktickém náviku, který je zaměřen na rozvoj mediální gramotnosti žáků, např. rozbor televizního zpravodajství, komentářů v tisku, rozbor reklamy s objasněním jejího fungování a způsobů ovlivňování lidí atp.).
7. Globální svět, globální problémy, globalizace.

2 Filozofické a etické otázky v životě člověka

Kognitivní vzdělávací cíle:

Výuka směřuje k tomu, aby žáci

- se dovedli vyjadřovat pomocí pojmového filozofického aparátu (v mezích uvedeného učiva filozofie a etiky, a to v jeho příslušné konkretizaci v jejich výuce),
- byli informováni o důležitých filozofických otázkách,
- dovedli pracovat s filozofickým textem, přemýšlet o významných praktických otázkách filozofie a etiky a diskutovat o nich (v mezích svých znalostí a schopností),
- získali kritické stanovisko ke světu a k sobě samým,
- dovedli vysvětlit, proč jsou za své názory, postoje a jednání odpovědni jiným lidem.

Rozpis učiva:

1. Předfilozofické myšlení, mýtus. Vznik filozofie a její význam v životě člověka. Smysl praktické filozofie pro řešení životních situací.
2. Hlavní disciplíny filozofie.
3. Proměny filozofického myšlení v dějinách.
4. Etika a její předmět, základní pojmy etiky. Mravní hodnoty a normy, mravní rozhodování a odpovědnost.
5. Lidské jednání, vina, svědomí, spravedlnost, odplata.
6. Svobodná vůle a lidská činnost.
7. Základní mravní povinnosti člověka. Život jako nejvyšší hodnota.

Poznámka: Výběr představitelů světového a českého filozofického myšlení a filozofických textů pro interpretaci je zcela v kompetenci učitele, vychází z jeho zkušeností, ze specifik jeho žáků a jejich studovaného oboru.